

Podborský, Vladimír

Zpráva o počáteční fázi výzkumu mohylníku v Boroticích (okr. Znojmo)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1963, vol. 12, iss. E8, pp. 125-128

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110038>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

skřecení 105 cm. U levého ramene bylo osudíčko (1), u pravého ramene miska (2) a u ní rozbitý džbáněk (3). U lebky byl náramek (4), navlečený patrně na ruce spočívající pod hlavou.

1. Kulovité osudíčko s dovnitř zataženým okrajem a s rovným dnem. Povrch vyhlazený do šedočerna byl silně vydrolen, takže vynikala písčítá struktura hlíny silně promísené drobnými kaménky. Okraj zdoben dvěma neuměle rytými vodorovnými rýhami, přerušenými na třech místech slabě znatelnými výčnělky. Částečně doplněno. V 5,6; po 6, 5; pv 8; pd 5,4. Inv. č. A 2293. Obr. 3:5.

2. Kónická miska s odsazeným dnem a s mírně prohnutými stěnami. Okraj tupě kuželovitě seříznut a oddělen od těla slabě naznačenou rýhou. Barva hnědavá až černá. Povrch poněkud nerovný, slabě vyleštěn. Vnitřek zčásti vydrolen, část okraje doplněna. V 4,5; po 14,2; pd 5,4. Inv. č. A 2292. Obr. 3:6.

3. Hruškovitý džbáněk s hrdlem slabě odsazeným od výdutě a s rovným dnem. Povrch vyleštěn do šedoohněda. Hrdlo odděleno od výdutě slabě znatelnou rýhou, místy zdvojenou. Splepen a doplněn, ucho chybí. V 13,3; po 10,4; pv 13,4; pd 5,7. Inv. č. A 2294. Obr. 3:7.

4. Bronzový spirálovitý náramek z dvojitého drátu, na konci spleteného a zahroceného. P 5,3; p drátu 0,2. Obr. 3:4.

Podle tvarového rozboru keramiky patří uvedené hroby do vyvinutého období moravské únětické kultury,² což potvrzuje i nález náramku. Typologicky nejvyvinutější tvary tu zatím nalezeny nebyly. Ve srovnání s keramickým materiálem z nedalekého pohřebiště v Těšeticích u Znojma, jehož výzkum prováděla katedra prehistorie filosofické fakulty university J. E. Purkyně v Brně v letech 1956—1958 se zdají být nově zjištěné hroby ze Znojma poněkud starší.

Význam nálezu spočívá v tom, že jím bylo objeveno již sedmé pohřebiště na katastru města Znojma,³ což ukazuje na to, že osídlení v únětickém období bylo mimořádně husté, snad jako v žádném jiném období pravěku, i když naše vědomosti v tomto směru mohou být jen relativní. Všeobecně se předpokládá, že každé pohřebiště patřilo k zvláštní osadě. Poněvadž nevíme, jak rozsáhlá tato pohřebiště byla, nemůžeme si ani z počtu hrobů učinit představu o počtu obyvatel jednotlivých osad a tudíž ani o velikosti těchto osad. Nicméně nemůžeme předpokládat, že by tyto osady byly příliš rozsáhlé, neboť v horní části Znojma nikdy dostatek vhodné půdy pro extensivně hospodařící zeměděle, neboť skalnaté podloží tu vystupuje až na povrch, humusovitý pokryv tu byl jen mělký a kromě toho tu ani nebylo dostatek vláhly jak plyne snad již ze samého historického názvu města⁴ a ze skutečnosti, že zásobování vodou bylo ve Znojmě vždy problémem.⁵ Tyto malé osady mohly být sídly patriarchálních velkorodin⁶ jak na to ukazuje majetková diference odražející se ve vybavení hrobů na únětických pohřebištích, v některých oblastech mimořádně vystupňovaná (Leubingen, Leki Male).⁷

Bořivoj Dostál

¹ Zkratky: v = výška, po = průměr okraje, pv = průměr výdutě, pd = průměr dna, d = délka, š = šířka. Rozměry jsou uvedeny v cm.

² K. Tihelka, Moravská únětická pohřebiště, PA 44 (1953), 256—257.

³ K. Tihelka, PA 44 (1953), 313 uvádí nálezy hrobů z Novosadů, Wolkerovy ul., ul. Dukelských bojovníků, Gottwaldovy třídy, ul. Pohraniční strážce, náměstí vítězství.

⁴ V. Brandl, Kniha pro každého Moravana, 1892, 349.

⁵ F. V. Peřínka, Vlastivěda moravská II, Znojemský okres, Brno 1904, 137.

⁶ K. Tihelka, PA 44 (1953), 286.

⁷ K. H. Otto, Die sozialökonomischen Verhältnisse bei den Stämmen der Leubinger Kultur in Mitteleuropa, EAF 3/1 (1955), 47—74; jsou zde odkazy na další literaturu; M. Kowianska-Piaszykova i S. Kurnatowski, Kurhan kultury unetyckiej w Łekach Małych, pow. Koscián, FAP 4 (1953), 43—76; M. Kowianska-Piaszykova, Wyniki badań archeologicznych kurhanu III kultury unetyckiej w Łekach Małych w pow. kościńskim, FAP 7 (1956), 116—130.

Новые унетичские погребения на г. Знојмо были открыты в саду на запад от шоссе Знојмо — Сухоградца. Они содержали типичную унетичскую керамику и спиралевидный бронзовый браслет (рис. 3). Это уже седьмой унетичский могильник на кадастре г. Знојмо; это показывает, что там в ранней эпохе бронзы существовал ряд мелких селищ.

Neue Aunjetitzer Gräber aus Znojmo kamen in einem Garten westlich der Straße Znojmo — Suchohrdly zum Vorschein. Sie enthielten typische aunjetitzer Keramik und ein bronzenes spiralförmig gewundenes Armband (Abb. 3). Es handelt sich um das siebente Gräberfeld der Aunjetitzer Kultur in dem Kataster von Znojmo, was davon zeugt, daß dort eine Reihe kleinerer Siedlungen in der älteren Bronzezeit vorhanden war.

Zpráva o počáteční fázi výzkumu mohylníku v Boroticích (okr. Znojmo)

K objevu mohylníku v Boroticích (okr. Znojmo) došlo již více než před sto lety. Lokalita se nalézá přímo za hospodářskou budovou Státního statku v Boroticích, těsně za vsí. Na svahu přivráceném k severu, porostlém řídkým agátovým lesíkem, v rozpětí 230—210 m nadm. v., nacházíme tu skupinu neobyčejně dobře dochovaných mohyl, nesporně jeden z nejpůsobivějších mohylníků na jižní Moravě vůbec.

Lokalitu objevil r. 1850 kustod býv. Františkova muzea v Brně M. Trapp; konstatoval tu skupinu 17 mohyl, z nichž jednu otevřel. Zjistil v ní údajně dvě v sedě pohřbené kostry, „úhledné“ nádobky, bronzové náramky a malé „kleště“.¹ Tyto předměty jsou dnes nekontrolovatelné, neboť již r. 1891 byly podle Trappa svého ztraceny. V dalším výzkumu mohylníku nebylo možno pokračovat, neboť tehdejší majitel pozemku nechtěl povolit další kopání. Ani J. Palliardi, který r. 1882 spolu s A. Komersem zachraňoval v místní cihelně únětické hroby a r. 1897 zde pátral po stopách známého únětického depotu, k výzkumu mohyl nepřikročil. Mohylník znal, neboť ve zprávě o borotických nálezech se úvodem zmiňuje o skupině mohyl nad panským dvorem, konstatuje však, že „návrší ono houštím agátovým je porostlé a některé mohyly jsou již rozlezlé“.² Také další archeolog Znojemska Fr. Vildomec borotický mohylník registroval,³ výzkum však na něm nepodnikl.

Po upozornění člena AÚ ČSAV, pob. v Brně Př. Ondráčka, věnovala borotickému mohylníku pozornost od r. 1961 katedra prehistorie fil. fak. UJEP v Brně. Po přípravných pracích započíná tu v červnu r. 1962 archeologický výzkum skupina posluchačů katedry za vedení autora této zprávy. Práci se zúčastnili tito posluchači: Vl. Goš, Em. Grepl, J. Tribula, K. Kulašik, P. Michna, J. Unger a Vl. Malý.

Během výzkumu r. 1962, který je plánován na řadu roků jakožto školní pracoviště posluchačů brněnské prehistorie, byl pořízen plán mohylníku (obr. 4), získán přehled o půdní situaci lokality, otevřením tří mohyl získán dále dokladový materiál pro datování objektu a konečně zjištěno, že několik mohyl (č. 1, 3, 4, 7) bylo již v minulosti zkoumáno úzkými křížovými sondami⁴ vedenými středem mohyl, pravidelně ve směru SV/JZ — SZ/JV; kromě toho jsme zjistili na některých větších mohylách (č. 10, 13, 14, 15) zásahy v podobě jedné až dvou zahloubenin; zde však jde patrně o nearcheologické zásahy — úpravy pro ochranu objektů nedalekého nouzového letiště německé armády během 2. světové války, okopy místního Svazarmu apod. Dosud se nepodařilo zjistit, která mohyla byla otevřena M. Trappem (byla výzkumem zcela zničena?).

O výzkumu mohylníku informoval naši veřejnost denní tisk.⁵

Vzdor konstatování J. Palliardia, že některé borotické mohyly jsou již rozlezlé zjistili jsme podrobným terénním průzkumem daleko větší počet pohyl, než udával M. Trapp (17). Kromě dvou dominantních mohyl (č. 13 a 27), které imponují svými rozměry (Ø 24,5 m a 28 m; v 124 cm a 88 cm) a zasazením v terénu, je tu asi 15 mohyl střední velikosti (Ø kolem 12 m — 15 m) a dále řada mohyl nevýrazných. U některých z této poslední skupiny jsme byli na pochybách, zda nejde o přírodní útvary (na plánu jsou tyto mohyly vyneseny čárkovane). Výzkum jedné z takových mohyl (č. 12) však přinesl zjištění dvou koster, uložených bez zvláštních milodarů na původní úrovni, pod nízkým hlinitým tumulem. Je tedy velmi pravděpodobné, že na plánu uvedený počet mohyl — celkem 37 — není zkreslený, ba je možné, že budoucím systematickým výzkumem se tento počet ještě zvětší. Naleziště tak poskytne možnost sledování společenské báze pohřbených, kteří byli na onen svět vypravováni s různým stupněm okázalosti (zjištění kamenné hrobky v mohyle střední velikosti č. 8).

Borotický mohylník byl v dosavadních soupisech datován — spíše podle vnějšího vzhledu a na základě tradice — do střední doby bronzové.⁶ Náš výzkum toto zařazení potvrdil. Výzkumem tří mohyl různé velikosti (č. 1, 8, 12) byl získán typický keramický a jiný materiál středodunajské mohylové kultury. Některé známky (amfora profilu téměř ještě věteřovského typu) by svědčily pro velmi raný počátek pohřbívání na této nekropoli. Konečné soudy ovšem bude možno učinit teprve po otevření většího počtu mohyl.

Závěrem chceme upozornit, že pravěký borotický mohylník svou jedinečnou zachevalostí patří k unikátním jihomoravským archeologickým památkám. Je proto třeba této lokalitě věnovat pozornost i z hlediska ochrany památek. I když celé místo není prohlášeno za kulturní rezervaci je jisté v kompetenci příslušných hospodářských a správních orgánů zabránit zde zbytečným půdním zásahům, kterými by tato kulturní památka byla zbytečně znehodnocena.

Vladimír Podborský

¹ V. Brandl, Kniha pro každého Moravana, Brno 1863, 270; M. Trapp, Průvodce Františkovým muzeem v Brně, 1891, 74; J. Palliardi, Nálezy z doby bronzů z Borotic na Znojemsku, ČVMSO XVI (1899), 33; I. L. Červinka, Morava za pravěku, Brno 1902, 156—157; K. J. Maška, Obrázky z pravěku moravského, Lidová čítanka moravská, Telč—Kutná Hora 1906, 30.

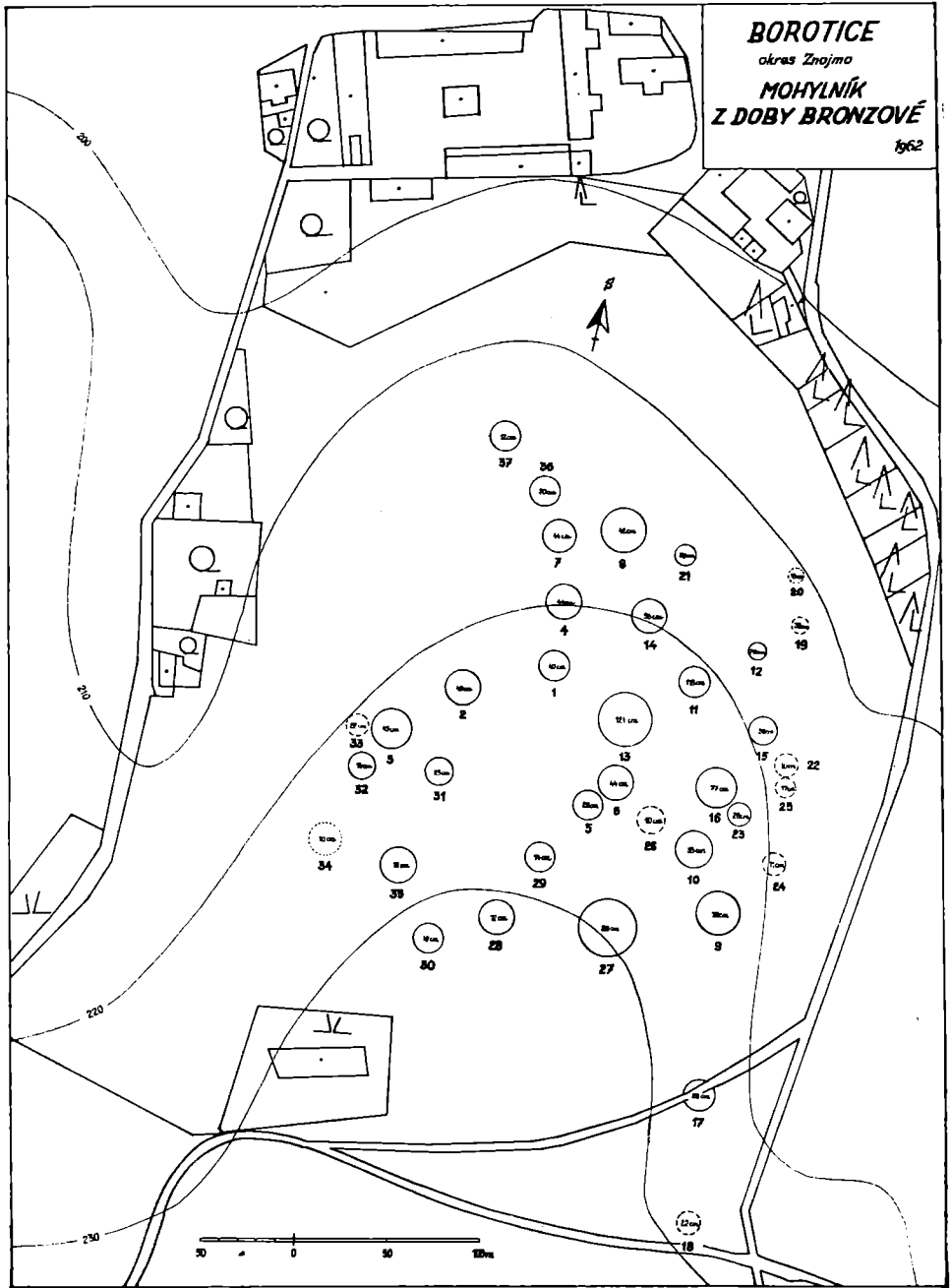
² J. Palliardi, l. c.

³ Fr. Vildomec, Soupis prehistorických nálezů ze Znojemska, Od Horácka k Podyjí VIII (1931), 5.

⁴ Kdo tento výzkum prováděl a kdy se to dalo nebylo zatím možno zjistit, neboť písemných zpráv autor výzkumu asi nezanechal. Je možné, že autorem byl některý německý archeolog — amatér (obec Borotice byla až do r. 1945 skoro výhradně německá).

⁵ Znojemsko č. 29 z 18. VII. 1962; Rovnost ze 14. VII. a z 22. VII. 1962.

⁶ Nejnověji V. Hrubý, Středodunajské lidstvo mohylové a jeho kultura na Moravě, nepublikov. disertační práce Brno 1950, díl II, 65.

Obr. 4. — Borotice, mohylník z doby bronzové. Plánek (Kresba: Podborský—Šik.)

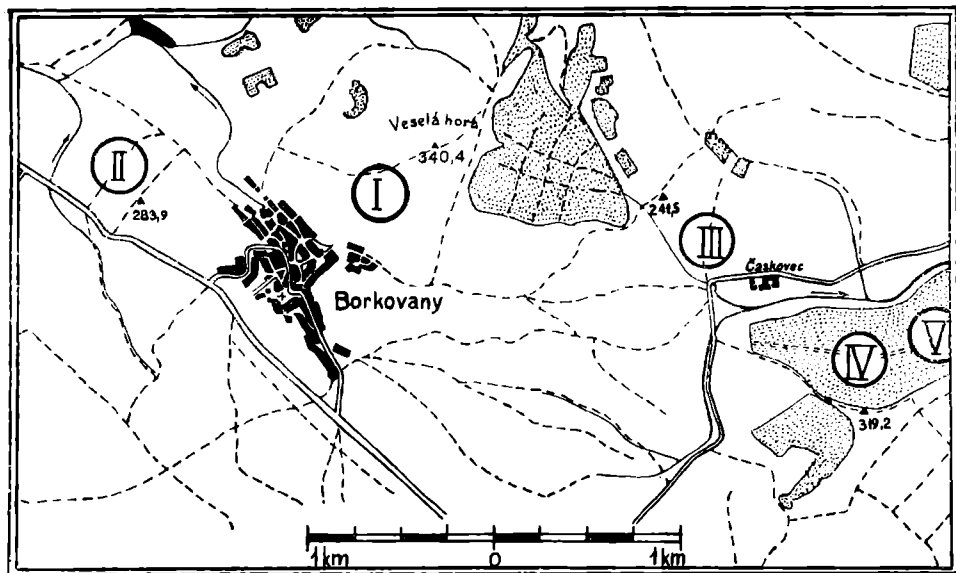
Сообщение о начальном фазисе исследования курганного могильника в селе Боротице (район Зноймо). Курганный могильник в селе Боротице открыл уже в 1850 г. М. Трапп (прим. 1). Тот же самый раскыл здесь тоже один курган. Это местонахождение также было известно моравским археологам Я. Паллиарди и Ф. Вилдомецу (прим. 2, 3). Однако регулярное исследование здесь открыла только в июне 1962 г. кафедра преистории философского факультета У ИЭП в Брно, когда здесь группа студентов кафедры под руководством автора этой статьи провела первые работы. Было идентифицировано 37 курганов разной величины (рис. 4) и открытием трех курганов (№ 1, 8, 12) были приобретены керамический и другие материалы, которые наше местонахождение относят к числу памятников среднедунайской культуры среднебронзового периода в южной Моравии. В исследовании курганного могильника будет кафедра на будущий год продолжать.

Bericht über die anfängliche Phase der Forschung des Hügelgräberfeldes in Borotice [Bez. Znojmo]. Das Hügelgräberfeld in Borotice hat schon im Jahre 1850 M. Trapp entdeckt (Anm. 1). Derselbe hat hier auch einen Hügel geöffnet. Die Lokalität haben bedeutende mährische Archäologen J. Palliard und F. Vildomec gekannt (Anm. 2, 3), mit der regelmäßigen Forschung aber hier erst im Juni 1962 Katheder der Prähistorie der Philosophischen Fakultät der J. E. Purkyně-Universität in Brno anfang, wann hier eine Gruppe der Hörer des Katheders unter den Leitung des Autors dieses Aufsatzes die Arbeiten einleitete. Wir haben ganz 37 Hügel verschiedener Größe identifiziert (Abb. 4) und durch die Öffnung drei Hügel (Nr. 1, 8, 12) haben wir keramisches und anderes Material gewonnen, welches unser Fundort zu den Bodendenkmälern der mitteldonauländischen Kultur der Mittelbronzezeit in Südmähren anreicht. Die Forschung des Hügelgräberfeldes wird in nächsten Jahren fortsetzen.

Průzkum pravěkého osídlení v okolí obce Borkovany (okr. Břeclav)

Stavitel J. Mrázek z Borkovan pilně po léta shromažďoval památky pravěkého osídlení z katastru obce Borkovany, okr. Břeclav. Na jeho laskavé pozvání jsem r. 1958 a znovu r. 1962 navštívil tuto obec a společně jsme provedli v místě terénní průzkum, jehož výsledky zde zveřejňuji. Pro doplnění registruji v této zprávě i některé dřívější, případně již v literatuře uváděné nálezy. Bylo zjištěno celkem pět různých lokalit, které dále uvádím pod čísly I—V (srov. obr. 5).

I. Hora „Veselá“ („Pole od Klobouk“, „Padělky od Klobouk“), sv. obce.

Obr. 5. — Borkovany, situační plánec pravěkých lokalit v okolí obce.

Sídliště neolitického lidu s moravskou malovanou keramikou. Z této polohy získal stavitel Mrázek z náhodných sběrů drobný střeptový materiál, krychlovitou nádobku (1) a několik kamenných nástrojů (2—6).

1. Drobná hlíněná nádobka na čtyřech lalůčkovitých nožkách, s hrotitým pupíkem na dně; ploché pupíky jsou též uprostřed všech čtyřech stěn. Nádobka má nahoře větší kruhový otvor